

УДК 342.98:35.082.3:342.98

Зоряна Романівна КІСІЛЬ,

декан факультету № 7

Львівського державного університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ КАДРІВ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Розкрита сутність синтезованої моделі тактики боротьби зі злочинністю та участі громадськості у цій діяльності Community Policing, яка є новою філософією діяльності поліції та застосовується поліцейськими багатьох країн. На основі аналізу зарубіжного досвіду підготовки поліцейських запропоновані актуальні напрями діяльності, спрямовані на реформування освітньої діяльності МВС України.

Освіті, ще з часів Сократа, Платона і Аристотеля, відводилася роль домінуючої детермінанти розвитку суспільства, якій притаманна соціальна функція – готувати освічених людей, спроможних покращувати якість життя. Тому питання первинної професійної підготовки, підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, післядипломної освіти персоналу для Національної поліції України є вкрай актуальним

Проблема вдосконалення професійно-психологічної підготовки кадрів Національної поліції України є винятково актуальною, враховуючи як суспільно-значиму спрямованість на забезпечення законності й правопорядку, а також ризиконебезпечний і екстремальний характер їх діяльності, так і постійно зростаючий рівень складності умов і чинників, що супроводжують соціальні зміни. Високі вимоги, що пред'являються до рівня професіоналізму зазначених фахівців, потребують цілеспрямованого розвитку особистісних і професійних якостей, майстерного володіння системою теоретичних і прикладних знань, уміння застосовувати їх на практиці за будь-яких умов незалежно від специфіки їхньої діяльності.

З прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» розпочато якісно новий етап реформування МВС України. Результат запланованих реформ багато в чому залежить від якості професійного навчання поліцейських, готовності їх до несення служби в практичних підрозділах. Саме тому реформування системи Міністерства внутрішніх справ передбачає відповідні зміни в діяльності відомчих вищих навчальних закладів. На сучасному етапі розвитку Української держави постала об'єктивна необхідність перегляду значної кількості існуючих уявлень про завдання, форми і методи національної освіти взагалі і системи професійного навчання поліцейських, зокрема. У попередні періоди

історії порівняно повільна еволюція становлення людини, суспільства, виробництва зумовили відносну постійність структури і змісту освіти. Домінувала концепція освіти, згідно якої набуті людиною знання і вміння зберігали свою вартісну цінність упродовж всього її життя – «освіта на все життя». У наш час неперервна освіта є відповіддю на виклик, який кидає нам світ, де зміни відбуваються надто швидко, що спонукають необхідність змінити формулювання «освіта на все життя» на нове «освіта через усе життя».

Сучасна складність завдань, що вирішується Національною поліцією України (ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію»), насамперед у протидії злочинності, котра дедалі стає все поширенішою і небезпечнішою, забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, надання послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги, винятково важкі умови, в яких ведеться ця робота, вимагають постійного зростання професіоналізму кадрів поліцейських, високого рівня наукового забезпечення процесів їх підготовки та практичної діяльності.

Практичний досвід дає підстави нам стверджувати про те, що до домінантних проблем відомчої освіти слід віднести: неякісний відбір абітурієнтів до вступу у ВНЗ МВС України, низький зворотній зв'язкою між комплектуючими підрозділами та закладами освіти, неготовність випускників до виконання покладених на них обов'язків, використання викладачами застарілих методів викладання тощо.

Реалії сьогодення дають підстави стверджувати про те, нині вкрай актуальним є питання вирішення питання пошуку шляхів покращення діяльності правоохоронних органів та якості підготовки поліцейських нової генерації. Очевидним є те, цей процес може бути успішним лише тоді, коли уся наукова спільнота долучиться до осмислення усіх проблем, які існують в системі МВС України та напрацюють рекомендації їх діяльності. Априорі, що вивчення зарубіжного досвіду сприятиме вирішенню таких важливих питань, як організація підготовки поліцейських, вектори державного управління у сфері забезпечення правопорядку та законності, захисту прав і свобод людини і громадянина.

В Законі України «Про Національну поліцію» зазначено, що поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст. 6), що відповідає стандартам правоохоронної діяльності усіх провідних європейських країн. Європейський вибір України вимагає: змінити вектор діяльності правоохоронних органів з репресивно-каральної на обслуговуючу функцію; провести демілітаризацію; реалізувати

політичну нейтральність (ст. 10); здійснювати свою діяльність у форматі відкритості і прозорості (ст. 9); взаємодіяти з населенням на засадах партнерства (принцип «community policing») (ст. 11) [1].

Реформа галузевої освіти у ВНЗ МВС України та функціонування національних поліцейських систем повинна, на нашу думку, відбуватися із врахуванням передового зарубіжного досвіду, позаяк, не зважаючи на відмінність у політичних, правових, культурних традиціях, менталітету, діяльність поліції в європейських країнах та США розв'язують ідентичні проблеми щодо надання поліцейських послуг у забезпеченні публічної безпеки і порядку; охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; протидії злочинності; сучасним викликам і загрозам, злочинам терористичного й транснаціонального характеру, нерідко об'єднуючи зусилля на міждержавному рівні

Слід наголосити увагу і на тому, що у провідних європейських країнах реформи поліцейської діяльності, зазвичай, здійснювалися в контексті реалізації адміністративної реформи державного управління. Тому, дослідження, запозичення зарубіжного досвіду, застосування єдиних уніфікованих стандартів поліцейської підготовки є вкрай необхідним для імплементації його у вітчизняний досвід.

Враховуючи різні мікро- і макросоціальні детермінанти в Європі сформувалися різні моделі підготовки поліцейської освіти, а саме:

- німецька, яка передбачає обов'язкове проходження практики й підвищення кваліфікації перед призначенням вищу посаду. Навчання поліцейського за німецькою моделлю підготовки на всіх трьох рівнях в загальному триває – 7,5 років;
- французька, яка у своїй концепції використовує централізований принцип управління освітою. Тривалість навчання – 4,5 років;
- британська, яка у своїй концепції використовує децентралізований принцип управління освітою. Цій системі притаманно надання поліцейському лишень вузької спеціалізації.

Так, у країнах Євросоюзу підготовка поліцейських здійснюється на базі відомчих навчальних закладах трьох рівнів. На першому рівні поліцейські отримують знання із «загального, спеціалізованого та завершальних курсів», після чого складають іспити на заміщення вакантної посади молодшого складу поліції. Випускники першого рівня отримують атестат про середню поліцейську освіту. На другому рівні підготовка поліцейських провадиться у вищих школах поліції, по завершенні якої випускники отримують диплом про вищу поліцейську освіту, який надає їм право обіймати посади середнього складу поліції. На третьому рівні здійснюється підготовка старшого складу поліції в провідній поліцейській академії з видачою сертифіката про вищу поліцейську управлінську освіту.

Цікавим і слушним є досвід країн учасниць ЄС, а саме те, що в 11 з 27 країн випускники поліцейських закладів освіти першого і другого рівнів отримують освіту, що еквівалентна до відповідної освіти цивільних вишів. Позаяк, поліцейські заклади освіти усіх трьох рівнів держав ЄС інтегровані до Болонського процесу, тому всі випускники мають можливість обіймати посаду поліцейського не лише на батьківщині, але і, при бажанні у будь-якій країні Євросоюзу, а також займати посади в цивільних структурах своєї країни або іншої держави ЄС.

Високий професіоналізм працівників поліції країн ЄС досягається не лише завдяки якісній, професійній підготовці у фахових навчальних спеціалізованих закладах освіти. Так, поліцейській у Великобританії, Франції, Бельгії, Німеччині та інших країн повинен покращувати свій професійний рівень протягом усієї діяльності, позаяк, від того залежить його просування по ієрархічній драбині, присвоєння офіцерського чину, грошове утримання, пакет соціальних пільг і т.ін. Навчання у поліцейських закладах надають їм не лише специфічні знання та навички, а формують у поліцейського позитивну мотивацію по постійного самовдосконалення, у тому числі шляхом самоосвіти.

Поліцейські багатьох країн активно у практичній діяльності застосовують синтезовану модель тактики боротьби зі злочинністю та участі громадськості у цій діяльності – Community Policing, яка є новою філософією діяльності поліції. Модель Community Policing передбачає застосування принцип децентралізації структури поліції та перехід її діяльності на проактивну, що передбачає тісну співпрацю з населенням, що в свою чергу зміцнює корпоративний імідж поліції та рівень довіри населення до неї.

Основною відмінністю американської моделі підготовки поліцейського полягає у тому, що на посади поліцейських призначають осіб, які мають певний освітній ступінь. Освіта у відомчих навчальних закладах (поліцейські академії, коледжі, навчальні центри) не вважається дипломованою освітою, позаяк, передбачає лише надання спеціальної підготовки поліцейського за відповідним професійним фахом. Вищу ж освіту в США надають лише коледжі й університети, що не є складовою поліцейської системи (подібну модель сьогодні реалізовано в Грузії).

Слід зазначити, що для всіх проаналізованих нами освітніх систем підготовки поліцейських притаманно: по-перше, високий професійний рівень викладачів, інструкторів; по-друге, якісне методичне забезпечення прикладного спрямування; по-третє, раціональний підхід до вивчення дисциплін практичного спрямування, що унеможливило викладання курсантам предметів, які в нашій системі освітнього процесу відносять до нормативного блоку; по-четверте, створюються усі необхідні умови для засвоєння курсантами у стислі терміни знань та умінь (accomplishments

and skills); по-п'яте, застосування широкого спектру практичних (позааудиторних) форм (experiential learning); по-шосте, жорсткий контроль за рівнем засвоєння курсантами матеріалу; по-сьоме, підвищені вимоги до науково-педагогічних працівників, які обираються лише на конкурсній основі, з обов'язковим урахуванням наявності досвіду практичної діяльності, та його освітньо-кваліфікаційного рівня.

Отже, аналіз зарубіжного досвіду підготовки поліцейських дає нам можливість запропонувати актуальні напрями діяльності, спрямовані на реформування освітньої діяльності МВС України, а саме:

1) науково обґрунтувати концепцію і стратегію модернізації системи професійного навчання поліцейських, а саме: первинної професійної підготовки; підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання, післядипломної освіти, службової підготовки та законодавчо визначити суб'єктів цього реформування, внести зміни до чинного законодавства;

2) з метою формування, підготовки висококваліфікованих поліцейських, формування правоохоронної еліти на часі прийняття Закону України «Про реформування системи освіти МВС України та підвищення якості підготовки поліцейських»;

3) розробити і затвердити Концепцію формування та розвитку цілісної системи неперервної освіти поліцейських;

4) прийняття Закону України «Про відомчу систему професійного навчання поліцейських у ВНЗ МВС України» сприятиме застосуванню компетентнісного підходу в освітньому процесі у ВНЗ МВС України та удосконаленню системи управління освітньою та науковою діяльністю на галузевому й вузівському рівнях системи навчальних закладів МВС України.

5) сприяти розвитку ВНЗ МВС України щодо надання освітніх послуг із підготовки (базова освіта), перепідготовки (післядипломна освіта) та підвищення кваліфікації поліцейських;

6) розширити мережу інноваційно-технологічних центрів на базі науково-дослідних інститутів МВС України, які б безпосередньо займалися розробкою новітніх технологій підготовки поліцейських;

7) визначити загальнонаціональні стандарти якості освітнього та кадрового забезпечення системи професійної підготовки поліцейських, що мають встановити чіткий порядок ліцензування, атестації, акредитації усіх установ і закладів, які займаються професійним навчанням поліцейських;

8) МВС України здійснити низку наукових досліджень щодо розробки і впровадження «портретів якості» поліцейських в залежності від виду діяльності, структурного підрозділу, кола службових обов'язків з метою вдосконалення кваліфікаційних вимог до посад поліцейських;

9) активізувати процеси сертифікації Національної поліції України щодо надання освітянських послуг відповідно до вимог системи ISQ 9000;

10) сприяти розвитку наукових шкіл у відомчих навчальних закладах системи МВС України;

11) не допускати скорочення державного фінансування навчальних закладів різних рівнів навіть в умовах кризи, зокрема, наукових досліджень.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 05.02.2019).

Отримано 11.02.2019

УДК 37.017.4:378.09

Андрій Олександрович КУЧЕРЯВИЙ,

професор кафедри військової психології та педагогіки

Військового інституту Київського національного

університету імені Тараса Шевченка,

доктор педагогічних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ ЗАПИТАННЯ ЯК ЗАСІБ ВИВЧЕННЯ ТЕМИ «ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТЕОРІЇ ВИХОВАННЯ» У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

Наведено та схарактеризовані запитання проблемного характеру, які адресуються курсантам вищого військового закладу освіти під час вивчення теми «Основні положення теорії виховання» навчальної дисципліни «Педагогіка та військове навчання». Обґрунтовано дидактичну цінність кожного з цих запитань щодо засвоєння змісту теми.

Педагогічна підготовка курсантів Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка, які навчаються за спеціальностями «Політологія» та «Психологія», відбувається у ході вивчення навчальної дисципліни «Педагогіка та військове навчання». В межах цієї дисципліни розглядаються 9 тем, присвячених різним питанням історії педагогіки, дидактики та виховання, зокрема тема «Основні положення теорії виховання». Зміст зазначеної теми складається з таких питань:

1. Поняття виховання. Суб'єкт та об'єкт виховання.
2. Гармонійний розвиток особистості.
3. Рушійні сили процесу виховання.